

Věřím: společenství svatých

Minule jsem končil větou: "Církev je veliké tajemství, stále neobjevený poklad, naše Matka, krásná zvláštní krásou." Tato věta zní možná trochu poeticky, ale je pravdivá. A právě vyznáním víry "ve společenství svatých" se vyjadřuje, že církev je velké tajemství rodinnosti mezi lidmi, bez hranic, a to i bez hranic smrti. V tomto nemá na zemi církev obdobu.

Co to vlastně "společenství svatých" je? Mezi odborníky existuje mírný spor o to, zda latinské *communio sanctorum* znamená společenství "lidí-světců" (tedy podstatné jméno) nebo "svatých věcí" (tedy přídavné jméno). Ukážeme si, že vlastně platí oboje.

Začal bych tím druhým. Svatých "věcí", které nás spojují v církev, je mnoho. Uvedu aspoň některé. Nemýlím-li se, v jedné z východních liturgií se volá "svatá svatým", tedy svaté věci svatým lidem. Chce se tím vyjádřit, že při liturgii nemá od tohoto okamžiku místo nikdo jiný než slavící křesťané. Eucharistie je prostě svatá, posvátná, vytváří z nás rodinu, a obyčejný nezúčastněný divák do ní prostě nezapadá. Apoštol Pavel dává najevo, že mezi svaté věci patří i políbení (Řím 6,16, 1 Kor 16, 20, apod.). Nejedná se ovšem o obyčejné políbení, nýbrž o pozdrav, dodnes v jižních zemích věc běžná mezi dobrými známými. Není to ale také jakýkoli pozdrav, ale výraz svatého společenství. Ti, kdo se tak zdraví, vyjadřují při eucharistii, že jsou dobří známí, že jsou rodina.

Co se týká prvního významu, ten vyjadřuje, že křesťané jsou také rodinou "svatých lidí". Dnes slovem "svatý" označujeme člověka mimořádných morálních kvalit. Apoštol Pavel však takto nazývá ve svých listech běžně křesťany (např. 1 Kor 1,2). Tím jim nechce ani tak lichotit, jako spíš vyjádřit, že křesťan patří už bezvýhradně jedinému Svatému, a nesmí už sloužit hříchu. V dějinách se však svatost začala chápat stále víc jako život ve ctnostech, dosažitelný jen pro ty, kdo "na to mají". Snad existuje mezi křesťany dodnes názor, že na to "být svatým" mají jen řeholníci a kněží. Nezbyvá, než se - zatím alespoň soukromě - vrátit k biblické tradici a povzbudit se tím, že každý křesťan, známý i neznámý, laik i kněz, je svatý svým přivtělením v Krista. Pokud se někdo chce stát svatým, nemusí tedy čekat, až bude po jeho smrti zahájen jeho beatifikační a kanonizační proces. "Jen málo je třeba," stačí žít ze křtu, usilovat denně o život v milosti posvěcující a ve společenství svatých.

Společenství svatých však také znamená víru, že církev je tvořena i našimi zemřelými bratry a sestrami, i když je nevidíme a nežijí už s námi. Když před časem zemřel náš milý pan vikář, mnoho lidí si muselo položit otázku: "Co teď?" "Jak teď pokračovat ve vztahu k němu?" Ano, právě vztah k zemřelým a oslaveným křesťanům dělá z naší víry skutečnou víru, dar Boží, svatou věc. Kdyby církev putující nevyznávala svou víru v jedno jediné společenství svatých, nebyla by pravdivá.

Ne nadarmo se říká, že hloubku naší víry prověřuje utrpení a smrt někoho z blízkých. Nic nebrání tomu, abychom v rámci osobního duchovního života uctívali víc svatých, než je jich oficiálně. Musíme si jen uvědomit rozdíl: totiž, že se modlíme "za" duše v očistci, ale modlíme se "ke" svatým v nebi. Prvním pomáháme svou láskou, druhé o lásku prosíme. Kde najít tuto hranici, kdy změnit v modlitbě ono "za" na "ke" vzhledem k našim zemřelým přátelům a příbuzným, o jejichž svatosti jsme osobně přesvědčeni, není jednoznačné, asi by to chtělo šestý smysl...

Závěrem by asi bylo správné uvést několik slov k často nejasnému vzývání svatých. Mnoho křesťanů jiných vyznání nám modlitbu ke svatým vytýká jako výraz odsunování Krista na druhou kolej. Zde je třeba rozlišit. Může existovat opravdu až přehnaná úcta ke svatým, kdy na Ježíše Krista nezbyvá prostor. Kdo navštívil třeba Itálii, Španělsko, určitě si všiml, že v kostelích jsou modlíci se křesťané často spíš u sochy světce než před svatostánkem. Na můj dotaz „proč?“ mi však vysvětlil jeden z nich, že má Krista moc rád, jen se mu zdá, že ten svatý je pro něj přece jen trochu konkrétnější. Jinak se za úctu ke svatým vůbec nemusíme stydět. Všichni jsme jedno jediné společenství svatých v Kristu. Proto modlitba ke svatým, to není soukromý telefonický rozhovor, ale výbuch společné lásky všech svatých, včetně Krista. Stejně tak, když se prosí o pomoc jeden svatý, pomoc vychází vždy z Boží lásky a jsou do ní zahrnuti všichni svatí. A podobně Boží dar nezůstane u jednoho prosícího, ale má se šířit skrze něho dál. Prý se Bůh vyžívá v rozdávání, a proto existuje nebe.

Mimochodem, víte, že existuje "páté evangelium"? Ne? Jsou to životy svatých, na kterých lze sledovat Ježíšův život až do dneška...

Věřím: odpuštění hříchů

Vyznává-li církev svou víru ve společenství svatých, vyznává ji mimo jiné proto, že věří v odpuštění hříchů. Hřích je zřeknutí se Boha, odpuštění znamená obnovení svatosti.

Už za Ježíše lidé poznali z jeho chování, že hříchy může odpustit jen Bůh. I když od něho apoštolové dostali právo odpouštět hříchy, ze začátku se myslelo pouze na odpuštění hříchů při křtu (jak zní tato pravda v nicejsko-cařihradském vyznání?). To se křesťan stával skutečně "svatým" člověkem, který je navždy Boží a už nesmí mít se zlem nikdy nic společného. Nároky to byly veliké a vysvětlují, proč se svátost smíření nevyužívala od samého začátku. V mentalitě bylo totiž silně zakořeněno přesvědčení, že není možné jiné odpuštění než to křestní, a jiné odpuštění po něm se zdálo být proti všem křestním slibům. Dokonce se mluvilo se o tom, že není možný žádný "druhý křest". Mnozí měli strach, aby se z odpouštění hříchů po křtu nestal zvyk a formalita, příležitost k lehkovážnosti, pohoršení nevinných, zkompromitování církve navenek.

Přesto se i přes velkou přísnost požadavků muselo o možnosti nápravy pro hřešící křesťany uvažovat. Tertulián, který patřil k těm přísnějším, připomíná, že nejde o druhou příležitost k odpuštění po křtu, ale o "poslední" příležitost. To, aby si někdo nemyslel, že po křtu existuje nějaké období, ve kterém lze hřešit. A tak se hříšníkům doporučovalo, aby nežádali "nový křest", ale léčili své hříchy modlitbou, pokáním a dobrými skutky (podle Ježíšova horského kázání). Křesťané měli také před slavením eucharistie vyznávat své hříchy, ne pro zvědavost druhých (ti jsou přeci také hříšní), ale pro své vlastní pokoření. A měli se za jejich odpuštění modlit jak pro sebe, tak pro ostatní. Na těchto radách je krásně vidět, jak mělo záležet křesťanům jednomu na druhém. Odpuštění hříchů u Boha si mohl nárokovat jen ten, kdo se snažil napravit svůj život vůči bližním, mít s nimi soucit, nezhoršovat jim jejich situaci pomluvami, odsuzováním. Proto vedle "smíření s Bohem" existovalo i "smíření s církví".

Od samého počátku si církev uvědomovala, že zde na zemi existují spolu spravedliví a hříšníci (obilí a koukol, sítě a ryby, archa Noemova: zvířata čistá a nečistá). Přesto však bylo cítit určitou bezradnost vůči těm, kteří zhřešili těžce, to znamená, že dobrovolně upadli do vážného hříchu (vražda, odpad, cizoložství). Mnozí křesťané totiž odpadli při pronásledování ve snaze zachránit si život, a pak se chtěli jednoduše vrátit. V církvi došlo k ostré diskusi o tom, zda je to možné, nebo ne. Jejich přijetí hájil papež Štěpán, africký biskup Cyprián byl proti. Tento vážný spor rozhodl Bůh sám: oba zemřeli záhy jako mučedníci. Církev však si uvědomovala, že není elitou pro svaté, ale rodinou všech, a tak dokázala svou náruč i své srdce otevřít i kajícím hříšníkům. Dodnes jedná stejně, takže není divu, že lidé mimo církev na ní celkem lehce najdou chyby, které chtějí.

Odpuštění hříchů po takovém pokání nastalo při znovupřijetí do eucharistického společenství, kterému předsedal biskup nebo kněz. Stejně jako bylo u katechumenů pro jejich křest rozhodující to, že se je biskup rozhodl přijmout do církve, tak pro odpuštění hříchů bylo nezbytné přijetí biskupem zpět do společenství. Nebylo tedy možné získat odpuštění jen prostým vyznáváním hříchů před druhými – jeden druhému (jak to dnes dělávají některé nekatolické církve). To sice existovalo, ale spíš jako způsob pokání. Teprve rozhodnutím biskupa o znovupřijetí do církve byly kajícím odpuštěny hříchy. Tak se vlastně krystalizovalo svátostné rozhřešení.

Svátost smíření v dnešní podobě však ještě čekal dlouhý proces, který dostal důležitý impuls díky íroskotským mnichům (ti, jak víme, byli předchůdci cyrilometodějské mise mezi Slovany). Tito mniši byli misionáři a neměli vždy nablízku biskupa. Proto se rozhodli jednat s kajícíky tak, že je nechali biskupem znovu přijmout do církve, když se s ním zrovna dostali do kontaktu, a to s podmínkou, že pokání budou dělat po odpuštění. Tento zvyk se ujal a začal šířit po celé církvi. Cesta se otevírala i možnosti přijmout odpuštění hříchů po křtu víckrát než jednou za život. Převážilo učení prosazované sv. Tomášem Akvinským, že odpuštění hříchů je nadpřirozený lék, a jako se bez léků na těžké nemoci umírá, tak hrozí riziko věčné smrti pro ty, kterým je odpuštění ve svátosti smíření odepřeno.

Tolik stručně o víře v odpuštění hříchů. A závěrem? Ve svátosti smíření má své místo nejen smíření s Bohem, ale i smíření s církví, s lidmi. Proto svátostné rozhřešení po vyznání, pokání a lítosti vyjadřuje nejen odpuštění hříchů, ale je i znamením obnoveného společenství s církví. Svátost smíření je dnes totiž velmi často považována za ryze soukromou záležitost s vyloučením veřejnosti. Nejde však o soukromou svátost! Všichni křesťané se mají za sebe modlit, navzájem soucítit, a ne sebou pohrdat a posuzovat se. Současně je třeba brát víc vážněji povinnost své hříchy po odpuštění napravovat pokáním a dobrými skutky vůči druhým lidem.